

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תריב
ערש"ק פרשת נצבים-וילך ה'תשע"ז

פירוש "מצד ארון" - "בתוך הארון"?

תחילת הסליחות "לך ה' הצדקה"

בגדר מצות תשובה וידידי

תשובה - לשוב אל המקור

ג) לימודו הוא באופן שמניח את עצמו לגמרי, שאינו מציאות בפני עצמו, אלא כל ענינו הוא למלא את שליחותו של הקב"ה – שהרי כל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה להאיר את גופו ונפשו הבהמית וחלקו בעולם ע"י האור ד"נר הוי' נשמת אדם", ולכן עבודתו היא שנוגע לו שהדבר ייעשה, ללא נפק"מ אם הדבר ייעשה על ידו אם לאו.

וכאשר עבודתו היא באופן של מס"נ, שאינו חושב כלל על עצמו, כי אם שהענין יבוא לידי פועל – שעבודה באופן כזה היא מצד עצם הנשמה, ולא רק מצד הארת הנשמה המלוכשת בגוף ונה"ב – אזי נעשית גם ההנהגה מלמעלה באופן שלמעלה מהטבע וללא אחיזה בטבע כלל, כך שגם כאשר בדרך הטבע אינו רואה שום דרך כיצד לבצע את הדבר, הרי הוא מצליח באופן שלמעלה מהטבע.

(ליל ח' דחנוכה תשי"ג)

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נצבים-וילך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תריב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תובעים לכל לראש ("נאך איידער וואָס ווען") אתכפא וקבלת עול, "ברעכן זיך און ניט טאָן וואָס עס ווילט זיך", ואדרבה, "טאָן וואָס עס ווילט זיך ניט" - כי, המכוון בכל עניני העבודה הו"ע המס"נ, שדוקא עי"ז זוכים לגילוי אורו של משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(ש"פ וישב תשי"ד)

יש לבחור בעבודה שאין לו בה "געשמאק"

הא גופא שהעבודה דאתכפא אינה לרצונו כלל, ויש לו קושיות וכו' - מהוה הוכחה שזהו מה שנדרש ממנו, כי, מילוי הכוונה העליונה היא ע"י הנחת עצמותו ("אָוועק לייגן זיך") דוקא.

וזהו הכלל בכל עניני העבודה, שכאשר ישנם ב' עניני עבודה ולא יודעים במה לבחור - יש לבחור בעבודה זו שאין לו בה הנאה ("געשמאק").

וגם כאשר אינו מבין - צריך להניח את עצמו, היינו, להניח לא רק את רצונותיו אלא גם את שכלו, ודוקא באופן כזה נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים.

ונקודת הענין - שגם הכוונה דדירה בתחתונים גופא היא למעלה מהטעם, כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בשם אדמו"ר הזקן שלאחרי כל הטעמים שנאמרו על בריאת העולם, הרי זה ענין של תאוה, שלא שייך לשאול על זה שאלות ("אויף אַ תאוה איז קיין קשיא כו'"), כיון שזהו"ע שלמעלה מטעם.

(ש"פ עקב תשי"ג)

ג' אופנים בעבודת בחור ישיבה

כללות העבודה של תלמידי הישיבה בלימוד התורה וקיום המצוות יכולה להיות בג' אופנים:

(א) שמירת סדרי הלימוד והנהגה כתיקונה הראוי' לבחור תמים ("א ערליכער בחור").

(ב) לא רק ששומר סדרי הלימוד, ומיד לאחר הסדר סוגר את הגמרא או את ספר התניא, אלא הלימוד הוא באופן שאינו מביט על השעון, ולומד גם בזמן הפנוי שמחוץ לסדרי הלימוד (ופשיטא שכל ההכנות, לפני הלימוד ולאחרי הלימוד, אינם בזמן הלימוד אלא בזמן הפנוי), כי, לימודו אינו מפני ההכרח, אלא מפני יוקר הענין.

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

פירוש "מצד ארון" - בתוך הארון?

איפה נתפרש בכתוב ש"דף הי' בולט מן הארון"? / איך שייך לשים את הס"ת לצד הארון, כאשר על הארון היו שלש כיסויים? / ביאור הפלוגתא במקום הנחת הס"ת, בצד הארון או בתוך הארון

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 196 ואילך)

פנינים.....ט

דין בהקד"ל או דין בכבוד מלכות? / במקום שבעלי תשובה עומדים

יינה של תורה.....י

תחילת הפליחות "לך ה' הצדקה"

עבודת האדם - "צורך גבוה" או "לא איכפת לי"? / השפעת השי"ת לישראל - כצדקה, או כמתנה ומכר / "לך ה' הצדקה" - על ידי "ולנו בושת הפנים" / "אתם נצבים" - לאחרים כאחד

(נ"פ תורת מנחם ח"ט עמ' 350 ואילך)

פנינים.....יג

בין "חלק היפה" ל"גורל המוב" / "יבחר לנו" ו"בחרת בחיים"

חידושי סוגיות.....יד

בגדר מצות תשובה ויודוי

יקשה במ"ש הפוסקים דדי באמירת חטאתי לוידיי אף שבש"ס משמע דהוא וידיי רק על שגגות ולא על זדונות ומרדים / יסיק ע"פ הש"ס במק"א ב' גדרים בתשובה ובוידיי

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 193 ואילך))

תורת חיים.....יח

תשובה לכל

ושבת עד ה' אלקיך (נצבים ל, ב)

דרכי החסידות.....כ

חרישה וזריעה - הכלי לברכה

הוספה - שיחות קודש.....כג

ראשית העבודה - הנחת עצמותו

לקט דברות קודש אודות ראשית העבודה, שיניח האדם את עצמו על הצד וימסור עצמו לגמרי להשי"ת

לקראת שבת

כה

פארלייגט") שלא להניחו ללמוד חלק זה שבתורה, שלא יבוא למעמד ומצב ד"המאור שבה מחזירו למוטב", אלא ישאר במעמד ומצב ד"השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע", שלא יהי "ושב ורפא לו" (ישעי' ו, יו"ד).

ונחזור לעניננו - שקבלת עול, מסירת נפש והנחת עצמותו, אינו ענין שצריך לבוא בשלימות העבודה; חבל על הזמן, שהרי צריך לעבוד עבודתו בכל יום, "כל יומא ויומא עביד עבדתי" (זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב), ובכל יום צריכה להיות עבודתו ללא עירוב דברים צדדיים כו'. ובמילא, אין עצה אחרת, אלא מיד בתחילת העבודה צריך להתחיל לחנך עם האל"ף בי"ת החסידי - הנחת עצמותו, שזהו גם תוכן הענין דהקדמת נעשה לנשמע, שע"ז קיבלו בני ישראל את הענין ד"אנכי ה' אלקיך", ולאח"ז כל התורה כולה.

(י"ט כסלו תשי"ד)

גילוי המשיח - ע"י הנחת עצמותו

בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מס"נ דוקא . . ולכן, כללות ענין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מס"נ, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול - כי, לגילוי המשיח באים ע"י מסירת נפש דוקא.

וזהו גם הביאור במה שאומרים שהאל"ף בי"ת של חסידות הוא ענין הנחת עצמותו, אתכפיא וקבלת עול,

- דלכאורה, הי' צריך להיות סדר העבודה באופן שתחילה תהי' עבודתו ע"פ שכלו ורצונו, ליתן גם לו תפיסת מקום ("מ'זאל אים אויך געבן אן אָרט"), ואח"כ ידרשו עבודה נעלית יותר, באופן של הנחת עצמותו. ואעפ"כ, מיד בתחלת העבודה

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

פירוש "מצד ארון" - "בתוך הארון"?

איפה נתפרש בכתוב ש"דף הי' בולט מן הארון"? / איך שייך לשים את הס"ת לצד הארון, כאשר על הארון היו שלש כיסויים? / ביאור הפלוגתא במקום הנחת הס"ת, בצד הארון או בתוך הארון

"ויצו משה את הלויים, נושאי ארון ברית ה' לאמר. לקוח את ספר התורה הזה, ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם והי' שם בכ' לעד" (ויילך לא, כה-כו).
ובפירוש רש"י:

"מצד ארון ברית ה' - נחלקו בו חכמי ישראל בכבא בתרא: יש מהם אומרים, דף הי' בולט מן הארון מבחוץ ושם הי' מונח; ויש אומרים, מצד הלוחות הי' מונח, בתוך הארון".

והנה ידוע, שרש"י בפירושו עה"ת לא בא "אלא לפשוטו של מקרא" (רש"י בראשית ג, ח) - ומעתה צ"ע:

הפירוש הפשוט של התיבות "מצד ארון" הוא - לא בתוך הארון, אלא בצידו; וכפי שרש"י עצמו מפרש בתחילה: "דף הי' בולט מן הארון מבחוץ ושם הי' מונח" הספר תורה.

מדוע איפוא לא הסתפק רש"י בפירוש פשוט זה, והוצרך להביא פירוש נוסף - שלכאורה אינו מתאים לפשוטו של מקרא - שהי' מונח "בתוך הארון" ("מצד הלוחות")?!

וקיום המצוות לא יהי' באופן שמגביל את עצמו ללמוד תורה ולקיים מצוות עד כמה שמתחייב מצד השכל שלו, הרצון שלו והרגש שלו, ותו לא ("אזוי פיל טראגט זיין שכל, זיין רצון און זיין געפיל, און ווייטער ניט"), שכן, קיום שכזה הוא מתחילתו באופן ד"שדא תכלא (לשון שיכול וריעותא) בכולה" (לשון חז"ל - חולין סד, ב ובפרש"י), היינו, שגם כאשר מקיים תומ"צ, הרי מעורב בזה פני' ועכ"פ הגבלה, כיון שנקבע אצלו הסדר שיעשה רק עד כמה שמתקבל אצלו וכפי שמתקבל אצלו, כך שכל ענין שעושה הוא במיצר וגבול, אשר, במקרה הטוב ביותר הרי זה מיצרים וגבולים דקדושה, ואולי עוד למטה מזה. ולכן צריכה להיות העבודה מתחילתה באופן שמייגע את עצמו לצאת מהמיצרים וגבולים שלו.

וכאשר האדם עושה מה שבכחו כדי לצאת מהמיצרים וגבולים שלו, וכמ"ש "ומלתם את ערלת לבבכם", "אתם בעצמכם", שענין זה הוא בכח האדם - אזי מוסיף הקב"ה לעשות הדבר הקשה על האדם, שעל זה נאמר בביאת המשיח "ומל ה' אלקיך את לבבך", שזהו ענין הסרת הקליפה והתאווה הדקה, כמבואר באגה"ק הנ"ל (אגה"ק סי' ד).

להניח את המציאות ואת השכל על הצד

וזהו אחד הענינים שתורת החסידות תובעת מיד בתחילת העבודה - שצריך להיות הנחת עצמותו.

- לכאורה הרי זה דבר פראי ("א ווילדקייט"): למה תובעים מבני-אדם בעלי שכל שמיד בתחילת העבודה יניחו את מציאותם ואת שכלם ("אפזאגן זיך פון דער אייגענער מציאות און פון דעם אייגענעם שכל"); צריכים להמתין תחילה עד שיגדל מעט ("ער זאל שטייגן א ביסל"), שיהי' לומד תורה ומקיים מצוות וכו', ואח"כ ידרשו ממנו דרגא ומעלה נוספת - שעבודתו תהי' מתוך מסירת נפש והנחת עצמותו ("אדוועקלייגן זיך אן א זייט").

אך לא כן הוא הסדר. כאשר מתחילים ללמדו אל"ף ביי"ת, מלמדים אותו מיד את האל"ף ביי"ת של חסידות - שיסוד ושורש העבודה הוא ענין היראה (לכל-הפחות יראה תתאה) וקבלת עול (ראה תניא רפמ"א), מבלי להתחשב עם עצמו;

- מהיכא תיתי אם מתקבל הדבר גם בשכלו, שאז צריכים לקוות שלא יזיק הדבר במשך הזמן. אבל אם אין הדבר מתקבל בשכלו, ועושהו מצד קבלת עול - הרי זה אולי עוד יותר טוב!

לא להתפעל מזה שאין לו חשק

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שפעם נכנס חסיד להצמח-צדק, והתאונן, שאף שידוע שלימוד התורה היא מצוה גדולה, והוא אכן לומד תורה, אבל, אין לו חשק ללמוד ("אים ווילט זיך ניט לערנען"). והשיב לו הצמח-צדק: "פעטאח" (שוטה שכמותך), מה אעשה אני שיש לי חשק ללמוד

הוספה

לקט מתוך דברות קודש

בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת הדברים, שגם במקורם לא הוגהו ע"י רבינו, באו כאן כמעט ללא עריכה, באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

ראשית העבודה – הנחת עצמותו

לכאורה צריכים להמתין תחילה עד שיגדל מעט, ואח"כ ידרשו ממנו שעבודתו תהי' מתוך מסירת נפש והנחת עצמותו? אך לא כן הוא הסדר. כאשר מתחילים ללמדו אל"ף בי"ת, מלמדים אותו מיד את האל"ף בי"ת של חסידות – שיסוד ושורש העבודה הוא ענין היראה וקבלת עול, מבלי להתחשב עם עצמו

כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו, ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפלתנו זכר ליציאת מצרים".

והביאור בפנימיות הדברים:

כדי שיהודי יוכל ללמוד תורה כדבעי ולקיים מצוות כדבעי – אין דרך אחרת מלבד הקדמת יציאתו ("ער זאָל אַרויסקריכן") מהמיצרים וגבולים של הגוף, מהמיצרים וגבולים של נפש הבהמית, מהמיצרים וגבולים של נפש הטבעית והשכלית, ואפילו מהמיצרים וגבולים של השכל דנפש האלקית – שכן, דוקא באופן כזה יכולים לקיים את המצוות כרצון ה', "כמצות רצונך", היינו, שקיום המצוות יהי' אך ורק משום שזהו רצונו של הקב"ה, ללא שום פני..."

עיקר גדול בדת, הוא, שלימוד התורה

ידוע שכל עניני התורה ומצוותי' קשורים עם יציאת מצרים – כמודגש בכך שהדיבור הראשון דעשרת הדברות, שבו מתחיל כללות הענין דמתן-תורה, הוא: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

ובפרט ע"פ הידוע שעשרת הדברות כוללים כל תרי"ג מצוות (כפי שמפרש רבינו סעדי' גאון באזהרות שיסד לכל דיבור ודיבור מצוות התלויות בו (פרש"י משפטים כד, יב) וז' מצוות דרבנן, וכל עשרת הדברות כלולים בדיבור הראשון, והדיבור הראשון מיוסד על זה ש"הוצאתיך מארץ מצרים".

ובלשון החינוך במצות סיפור יציאת מצרים (מ"ע כא): "בא לנו מצוות רבות על זה, מצות עשה ומצות לא תעשה,

ב. והביאור בזה:

אמנם שיטה זו – שהס"ת הי' מונח בתוך הארון – יש בה קושי גדול, כיון שלפי' צריך להוציא את המלים "מצד ארון" מפשוטן, ולפרש שהכוונה היא "מצד צוחות"; אך לאידך גיסא, גם בשיטה הראשונה, שהי' דף בולט מצד הארון ועליו הי' הספר תורה – יש קושי גדול:

בפ' תרומה (כה, י ואילך) מצווה הכתוב על עשיית הארון, ובפ' ויקהל (לו, א ואילך) מספר הכתוב כיצד נעשה הארון בפועל – ונזכרים שם כל פרטי הארון, ואילו "דף" הכולט מצד הארון לא מוזכר שם כלל!

וצריך לומר, שכאשר אמר הקב"ה להניח את ספר התורה לצד הארון, אז הוסיף משה ועשה דף שיבלוט מהארון; אבל סוף סוף מדובר בדוחק גדול, לחדש שבשנת הארבעים הוסיפו דף לארון, לאחר שבמשך קרוב לארבעים שנה הי' ללא דף זה.

לכן הביא רש"י את שתי השיטות, כי בכל אחת מהן יש קושי גדול: בשיטה הראשונה יש דוחק, כי לפי' צריך לחדש שבשנת הארבעים הוסיפו לפתע לארון "דף" – שלא שמענו עליו מעולם (קודם לכן); ואילו בשיטה השני' יש דוחק, כי התיבות "מצד ארון" משמעם שהס"ת הי' מחוץ לארון ולא שהי' בתוכו.

ג. ועדיין צריך ביאור, דלכאורה אפשר לפרש הכתוב באופן שלישי – מרווח יותר משתי השיטות שהביא רש"י – והוא:

הספר תורה הי' מונח מחוץ לארון (וכמשמעות הפשוטה של "מצד ארון"), אך לא על "דף הכולט מן הארון" ומחובר לו, אלא על "דף" (או כיוצא בו) העומד לצד הארון כדבר נפרד בפני עצמו [שאו אין צורך בהדוחק שבשנת הארבעים הוסיף משה "דף" חדש לארון].

וכן באמת משמע בתרגום יונתן בן עוזיאל על אתר: "סבו ית ספרא דאורייתא הדא ותשוון יתי' בקופפא מן צטר ימינא דארון כו'" (וראה גם בירושלמי שקלים פ"ו ה"א וסוטה פ"ח ה"ג).

מה טעם לא פירש רש"י כאופן זה, שלכאורה מתאים הוא ל"פשוטו של מקרא"?

ד. והביאור בזה:

הכתוב מדגיש שמשה צוה בענין זה את הלויים "נושאי ארון ברית ה'". ומזה משמע, שציווי זה – שהספר תורה יהי' "מצד ארון ברית ה'" – אינו מתייחס רק להזמן של חניית המשכן, אלא גם לזמן המסעות (ומתאים הדבר עם סיום הכתוב: "והי' שם כן לעד" – ש"עדות" זו נצרכת היא בכל זמן. וראה גם רא"ם כאן).

כשהתחלתי לעסוק בענייני הכלל שאבי אדמו"ר ה"צמח צדק" עסק בהם, בקשתי את ברכתו להצלחה בעבודתי.

אבי ענה לי: ברכה היא כמו גשם. שדה הנחרשת ונזרעת הנה לאחר הגשם מתחיל לצמוח. כדי שהגשם יפעל פעולתו הטובה צריכים בתחילה לחרוש ולזרוע. כשאדם עושה מה שצריך לטובת הכלל, עוזרת הברכה שתהי' הצלחה בעבודה.

כלל ישראל – אמר אבי אדמו"ר מוהר"ש – במדינתנו נמצא בעת צרה, וזקוקים אנו לרחמים, שירחם השי"ת עלינו וישלח לנו את ישועתו.

בעזרת השי"ת עשיתי את כל הניתן לעשות לטובת הכלל, חרשתי וזרעתי, כעת צריכים לגשם, כלומר לברכת השי"ת שיהי' מצמיח ישועות.

למעשה, הצליחה ברוך השם השתדלותו של אבי אז בענייני הכלל והביאה תועלת מרובה שלתקופה מסויימת שקטו הרוחות לגמרי.

(תרגום מספר השיחות ה"ת"ש עמ' 13 ואילך - ספר השיחות ה"ת"ש המתורגם עמ' כא ואילך)

וכן מובן מכללות מהלך הפרשה, שבאה בהמשך לדברים שאמר משה ליהושע בקשר להכניסה לארץ ישראל שתהי' על ידו – והרי אז הי' המשכן מְבֹרָךְ ונוֹסֵעַ ממקום למקום, ורק משך זמן לאחר הכניסה לארץ נקבע המקום שבו יעמוד.

ולכן אין רש"י מפרש שהי' הספר תורה עומד על דבר נפרד הנמצא ליד הארון (ואינו מחובר לו), כי דבר זה אפשר לאומרו בנוגע להזמן שבו הארון עומד במקומו הקבוע, אך אינו מתאים לומר כן על זמן המסעות:

בשעת המסעות הי' הארון מכוסה בג' כיסויים (במדבר ד, ה-ו), ואם נלמד שהספר תורה הי' מונח על דבר נפרד – נמצא שאין הוא "מצד ארון ברית ה'", שהרי הכיסויים חוצצים ומבדילים בין הארון להספר תורה!

וזהו איפוא ההכרח לפרש שהספר תורה הי' מונח בארון עצמו – או בתוך הארון, או בדף הבולט ממנו ומחובר אליו – שדוקא לפי זה מובן כיצד הי' הספר תורה מונח "מצד ארון ברית ה'" גם בשעת המסעות (כי הכיסויים כיסו את הארון כולו, כולל הדף הבולט ממנו).

ה. והנה לפי דרכנו עולה שרש"י הביא את שתי השיטות משום שהן מיוסדות ב"פשוטו של מקרא" על אחר, וכדרכו בקודש; ומדויק הדבר, שבגמרא (בבא בתרא יד, א) הביאו שהמחלוקת מיוסדת היא בדרשה הנלמדת מפסוק אחר (שבדברי הנביאים), ואילו רש"י לא הביאו כלל, כי הוא מבאר את הפשט כאן דוקא.

אך עדיין יש להקשות, מדוע רש"י הוצרך לציין שמחלוקת "חכמי ישראל" מקורה ב"בבא בתרא"? ולכאורה הי' לו לכתוב פתם: "נחלקו בו חכמי ישראל" – וכדרכו בדרך כלל ש"א לציין מקורות לדבריו!

[ולדוגמא: בפ' משפטים הביא רש"י מחלוקת לענין דין שוכר – "נחלקו בו חכמי ישראל שוכר כיצד משלם", ו"א כתב "נחלקו בו חכמי ישראל בבבא מציעא" (פ, ב); ובפ' תשא הביא מחלוקת לענין שמן המשחה – "ונחלקו בו חכמי ישראל כו'", וגם שם "א כתב שנחלקו "בהוריות" (יא, ב). וכהנה רבות].

ונראה לומר, שבציון זה ל"בבא בתרא" רמז רש"י ליישב קושיא העלולה להתעורר אצל התלמיד הלומד את פירושו:

הנה בפ' תרומה (כה, י) מפורשות מדות הארון – "אמתיים וחצי ארכו וגו'"; ומסתבר הדבר (ראה גם ראב"ד שהובא בשיטה מקובצת לבבא בתרא שם), שמדות הארון נעשו באופן המתאים למה שיונח בתוכו.

[לכאורה יש מקום לומר, שזה שהארון נעשה באופן של "אמתיים וחצי ארכו" הוא כדי שיוכלו שני בני אדם הנושאים את הארון להלך בין בדי הארון, ואם הי' שיעור קטן יותר לא הי' מקום לשני אנשים באמצע;

אבל, לצורך זה הי' מספיק גם שיעור של "אמתיים" בלבד, ואין צורך ב"אמתיים וחצי". וכפי שמוצאים אנו בשולחן, שהי' אורכו אמתיים בלבד (שם כה, כג), וגם אותו נשאו בבדים כמו הארון – הרי שהי' מקום לשני אנשים להיכנס בין אמתיים, וא"כ זה שאורך הארון הוא "אמתיים וחצי" שייך למה שנמצא בתוכו].

והנה, מדות הארון מפורשות הן בתורה שבכתב, ומוסכמות הן על הכל. ומעתה יכולה להיות קס"ד, שהמחלוקת במקום עמידת הספר תורה מביאה עמה מחלוקת נוספת – בגודל הלוחות:

לפי השיטה שהספר תורה הי' בתוך הארון – צריכים לומר שהלוחות קטנות היו ולכן הי' מקום להס"ת בתוך הארון, ואילו לפי השיטה שספר התורה הי' מחוץ לארון – היו הלוחות גדולות יותר והם מילאו את חלל הארון לבדם.

וכדי להבהיר פרט זה, מציין רש"י שהמחלוקת נמצאת "בבבא בתרא"; וכאשר התלמיד יעיין שם, יראה שאין המחלוקת בגודל הלוחות, אלא בפירושן של מדות הארון:

בעל השיטה שספר התורה הי' מחוץ לארון – מפרש את ה"אמתיים וחצי" . ואמה וחצי" באמה "בת חמשה טפחים", כך שהארון לא הי' כה גדול והלוחות לבדם מילאו את חללו;

ואילו בעל השיטה שספר התורה הי' בתוך הארון – מפרש את ה"אמתיים וחצי" . ואמה וחצי" באמה "בת ששה טפחים", ובמילא הי' הארון גדול יותר, כך שהי' בו מקום גם להספר תורה.

ודו"ק.

שהממשלה תפסיק את ההסתות, והבהיר לשר שהנהגה כזו כלפי היהודים תעורר רעש גדול בחוץ לארץ.

השר ענה, שהוא יודע היטב כחם הרב של היהודים הקפיטליסטים בחוץ לארץ, אבל יחד עם כך הוא יודע יחסם הרחוק של יהודי חוץ לארץ כלפי יהודי רוסיה ואת חוסר הסימפתי – או האיבה – כלפי הרבנים.

אבי מחה נמרצות על דברי השר וציין שלפי הבנתו את דברי השר, אין השר מכיר את הפסיכולוגי היהודית ואהבת האחים שלהם.

ברכה היא כמו גשם, יש לחרוש ולזרוע

אליי – אמר אבי – מגיעים מכתבים רבים מאותם קפיטליסטים יהודיים בעלי ההשפעה בחוץ לארץ השואלים כיצד עליהם להתייחס לידיעות העצובות המגיעות מרוסיה אודות מצב היהודים שם, ומה עליהם לעשות כדי להבטיח את חייהם ורכושם של היהודים ברוסיה.

השר (בקול מרוגז מאד): ומה עניתם? אבי: נמנע אני עדיין מלענות להם, עד שאשמע תשובת הממשלה על השתדלותי בענין. השר: הרבי מליובאוויטש! האם אתם מאיימים על ממשלת רוסיה ביהודים הקפיטליסטים שבחוץ לארץ?

אבי: אין השר צריך לקבל את הדברים כאיום, אלא עליו להתחשב בכך כבעובדה רצינית ביותר, שגם קפיטליסטים רבים לא יהודיים יתמכו בכך, שכן האנושות הכללית מוכרחה להגיב בחרפות כלפי מעשים ברבריים כאלה.

השר: האם הרבי מליובאוויטש בשיתוף עם הקפיטליסטים מחוץ לארץ יעוררו מהפכה ברוסיה? אבי: לכך תביא במשך הזמן המלוכה הרוסית בהנהגתה הביוקרטית המוזנחת.

מאותו ערב ישב אבי כאסיר בבית המלון סרפינסקי שבשדרות זובולקנסקי, למשך יומיים. כששחררוהו ביום השלישי, ביקר אצל השר כדי לקבל תשובה על השתדלותו, וענו לו שבמשך שבועיים יקבל תשובה.

כשחזר אז אבי מפרטבורג, נולדת אתה י"ב תמוז. לסעודת ברית מילה הי' אבי במצב רוח מרומם מאד ואמר חסידות, סיפר סיפורים והרבה בניגונים.

בסוף הסעודה, התעמק אבי במחשבות ושר את ניגונו של רבנו הזקן בן ארבע הבבות. כל הנוכחים נחרדו מקול הגעגועים המרירי בו שר אבי את הניגון.

בסיימו לנגן, נשאר יושב שקוע במחשבות, ופניו הקדושים נהיו רציניות ביותר. עבר זמן מה, ואבי החל לספר:

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ועל בימה של עץ דוקא, הוא כדי שבֹּא ישראל ישמעו
את דברי התורה הנאמרים בהקהל. ודו"ק.

(יעוין בארובה לקוטי שיחות ח"ט עמ' 326 ואילך)

במקום שבעלי תשובה עומדים

ושבת עד ה' אלקיך

(ל, ב)

כתב הרמב"ם "אמרו חכמים מקום שבעלי
תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"
(הל' תשובה פ"ו ה"ד). והקשו המפרשים, הרי דבר זה
במחלוקת שנוי, דבברכות (לד, ב) איתא "א"ר חייא
בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא
לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה
אלקים זולתך ופִּלְגִינָא דר' אבהו דא"ר אבהו מקום
שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין",
ואין פסק הרמב"ם כר' אבהו נגד ר"י, הרי אין הלכה
כתלמיד במקום הרב?

ויש לבאר זה בתרי אנפי:

א. ידוע בכללי הש"ס שבדרך כלל הלכה כש"ס
בכלי נגד הירושלמי והמדרשים. אך במה דברים
אמורים, כאשר ברור הדבר בירושלמי, משא"כ כאשר
בבבלי הדבר נשאר במחלוקת או בספק הרי לפי כמה
דיעות אזי ההלכה כבמקום ששם הדבר ברור. והנה,
בנדר"ד כן הוא, דבש"ס נשאר במחלוקת אבל בזהר
(זח"א לט, א. קט, ב. זח"ב קו, א) נקט בפשיטות כדעת ר'
אבהו, ולכן כן פסקינן.

ב. בשל"ה (בהקדמה חלק בית גדול לו, א) מביא דעות
ר"י ור"א שם בברכות, ומסיים "דע כי מר אמר חדא
ומר אמר חדא ופִּלְגִינָא, ואף שתלמודא אמר ופִּלְגִינָא,
ר"ל הם מחולקים, כל אחד מדבר בענין בפני עצמו
כר', צדיק גמור עדיף מבעל תשובה כשהוא מיראה,
ובעל תשובה עדיף מצדיק גמור כשהוא שב מאהבה".

ועפ"ז מבואר פסק הרמב"ם, כי הרמב"ם אינו
מדבר במעלה הפחותה שבבעלי תשובה אלא בבעל
תשובה ששב מאהבה - ש"אהוב ונחמד הוא לפני
הבורא כאילו לא חטא מעולם" (רמב"ם שם).

(ע"פ לקוטי שיחות חיד עמ' 361 ואילך)

דין בהקהל או דין בכבוד מלכות?

תקרא את התורה הזאת

המלך ה' קורא מתחלת אלה הדברים כדא' במס' סוטה על
בימה של עץ שהיו עושין בעזרה
(ל"א, י"א. רש"י)

בנוגע לדין קריאת משנה תורה ע"י המלך בהקהל
ידועה החקירה (ראה ביאור הרי"ף פערלא לטהמ"צ רס"ג ח"א
מ"ע טו. ח"ג פרשה י. ועוד) אי הוי דין בהמלך, שאחת
ממצוות המלך היא שעליו לקרוא בס"ת בהקהל, או
דהוי זה דין במצות הקהל, שהפרשיות שנקראות
אז צריכים להקרא ע"י המלך. וכן יש לחקור בנוגע
ל"בימה של עץ", האם נעשתה משום כבודו של
המלך, שמכיון שהוא הקורא, הנה לכבודו בונים
"בימה של עץ", או שהוא מדיני מצוות הקהל, שכדי
שישמעו ישראל את דברי התורה עשו "בימה של
עץ".

ובפשטות חקירה זו תלוי מהיכן למדים הדין
שהמלך קורא בתורה בהקהל, שאם למדים מפרשת
המלך - משמע שהוא מדיני וחיובי המלך, אך אם
למדים מהנאמר בפרשתנו בפ' הקהל, משמע שהוא
מדיני הקהל.

והנה, בפרש"י לש"ס (סוטה מא, א ד"ה שנאמר) כתב
"ואותה קריי' על יד מלך היא כתניא בספרי בפרשת
המלך 'את משנה התורה הזאת', אין קורין ביום הקהל
אלא במשנה תורה", ומשמע שמפרש שדין קריאה זו
היא מחיובי המלך, דכן הוא משמעות פשטות לשון
המשנה (דעלי' קאי פירושו) "והוא יושב עלי' חזן
הכנסת נוטל ס"ת ונותנה לראש הכנסת כו' לסגן כו'
לכה"ג וכה"ג נותנה למלך, קורא וישב", שכל פרטים
אלו "כולה משום כבודו דמלך" (סוטה שם ע"ב) הם,
ולכן מפרש רש"י שגם קריאת התורה ע"י המלך
נלמד מ"פרשת המלך" ומדיני המלך הוא. וכן בנוגע
ל"בימה של עץ" משמע מלשון המשנה שהוא מכבוד
המלך, שהרי הלשון שם הוא "עושין לו בימה של
עץ", שהבימה נעשית בשביל המלך, ומשום כבודו.

משא"כ בפירושו לפרשתנו, כתב רש"י פרטים אלו
בפירושו על "תקרא את התורה", ומשמע שפרטים
אלו הם דינים במצוות הקהל, דוה שהמלך ה' קורא,

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

חרישה וזריעה - הכלי לברכה

בעזרת השי"ת עשיתי את כל הניתן לעשות לטובת הכלל, חרשתי וזרעתי, כעת
צריכים לגשם, כלומר לברכת השי"ת שיהי' מצמיח ישועות

הברכה שורה במקום שישנה עבודה בפועל

באחד מטיולי הקיץ במרינבד, בחודש מנחם אב תרס"ח, כשטיילתי עם אבי נאדמו"ר
הרש"ב נ"ע, מסרתי לו דו"ח מעבודת הכלל שהוטלה עלי לבצע בפטרבורג בקשר
לגזירות שתיכנן סטוליפין ניר"ר המינסטריום בעת ההיא] לגרש משפחות יהודיות מ-212
עירות וישובים.

כשסיימתי מסירת הדו"ח אמרתי לאבי: כעת אני מבקש ברכה, שיתן השי"ת שהכל
יתבצע לטובת שנים עשרה אלף הנפשות הנתונות בסכנת איבוד בתיהם וקיומם.

עונה לי אבי: אחרי עבודה מאומצת כזו, שנעשתה ב"ה לטובתם על ידי בעלי
ההשפעה הגדולה בחוגי המלוכה, זקוקים לברכה, וברכה יכולה לעזור.

ברכה - אמר אבי - שורה במקום שישנה עבודה בפועל.

הי' זה בשנת תרל"ט, כשהחלו ל"ע הסתות הפוגרומים ברוסיה.

אבי אדמו"ר מהר"ש נסע אז מספר פעמים לפטרבורג, ובחוגי מלוכה שונים הבטיחו
לו שיפסיקו את ההסתות.

לאחר שפרץ בשנת תר"מ הפוגרום בקיוב-ניעזין, כשחזר אבי מביקורו הקצר בחוץ
לארץ, נסע מיד לפטרבורג, ובאמצעות הפרופסור יוזף ברטנסון נתקבל אצל שר הפנים.

אבי הי' ממורמר מאד מהרוח הפוגרומית ששררה אז, והעיר לשר על הבטחתו

וכשאין יודעים פרטים על מה לשוב ובאיזה אופן לשוב – הרי האמור זוהי הדרך הכוללת הכל. ובדאי למותר להאריך שאורח חיים על פי התורה אינו מוגבל לר"ה ויום הכפורים ושבת ויום טוב כי אם בחיי היום יומי כפשוטו, והרי ימות החול רבים הם בכמות מאשר ימי השבת ויום טוב, והם הדורשים זהירות נוספת.

אבל כאמור כל זה יכול להעשות וצריך להעשות מתוך שמחה ובטחון.

(אגרות קודש חפ"ז עמ' שמו)

חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על להבא

קבלתי מכתביו . . אשר בו שואל תקנה ותשובה על אשמיו וחטאיו.

והנה תנאי הראשון בתקנה ותשובה הוא חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על להבא שלא ישוב לכסלה עוד. ומכאן ולהבא הנה יקבע לו בתור תקנה ותשובה שיעורים באמירת אותיות התורה, תהלים וזוהר. כמובן כל זה הוא נוסף על השיעורים הרגילים שכל אחד ואחד מישראל צריך לקחתם עליו בלי נדר.

כן ישתדל בזהירות באמירת "אמן יהא שמ"י רבא", קדושה וברכו, והעיקר להשפיע על ילדי ישראל לקרבם לאהבת השם יתברך, לאהבת תורתו הקדושה ולאהבת ישראל, שכל אחד ואחד מהם הוא בן להשם אלקינו.

ובטח יודיעני מה שעושה בכל זה. כן יודיעני אם לומד בהישיבה.

(אגרות קודש ח"ד עמ' קט)

...ומה שכותב איזו היא הדרך לתשובה, הנה גם זה פשוט שצריך להיות חרטה על העבר, והעיקר קבלה על להבא, והנהגה מתאימה לקבלה זו, וקיום במעשה – ב'ועשה טוב' אשר עליו לעשות וב'סור מרע' ממצות ד' אשר לא תעשינה, ובדאי לדעת את כל זה מובן שצריך ללמוד הלכות הצריכות בחיי היום יומיים, ולחזור עליהם עד שהתלמוד יביא לידי מעשה. ולסייעתא דשמיא, הנה מוכרח שבכל יום אחר תפלת הבקר יאמר כמה פרקים בתהלים, וכן יקבע שיעור בלימוד תורת החסידות המאירה דרך האדם בחיים, והשי"ת יצליחו.

(אגרות קודש ח"ב עמ' פח)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

תחילת הסליחות "לך ה' הצדקה"

עבודת האדם – "צורך גבוה" או "לא איכפת לי" / השפעת השי"ת לישראל – כצדקה, או כמתנה ומכר / "לך ה' הצדקה" – על ידי "ולנו בושת הפנים" / "אתם נצבים" – לאחדים כאחד

ראשית הסליחות שאומרים במוצאי שבת קודש, לאחר הקדמת תפילת "אשרי", הוא הפסוק (דניאל ט, ז) "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים".

ויש לבאר מה שנרמז בפסוק זה שהוא תחילת הסליחות, אשר בו טמון ענין יסודי ונעלה ביותר בעבודת ההכנה ליום הדין דראש השנה, ובו יבואר כיצד יש לו לאדם לגשת אל הקודש, והיאך יוכל להשפיע עליו רוב שפע קודש מאדון הכל.

ועבודה נעלית זו רמוזה גם בפתיחת פרשתנו "אתם ניצבים היום כולכם" . . מחוטב עציץ ועוד שואב מימך", שפרשה זו היא הכנה לראש השנה ונקראת לעולם קודם ראש השנה, וכפי אשר יתבאר.

עבודת האדם – "צורך גבוה" או "לא איכפת לי"

ותחילה יש לבאר מה שאומרים כלפי השי"ת "לך ה' הצדקה", שיש לפרש בזה שנתינתו של השי"ת היא בתורת צדקה בלא שהמקבל הוא ראוי אלי'.

דהנה, במתן אדם אל זולתו ייתכנו אופנים שונים: יש והאדם מקבל תמורה אל נתינתו, וכמו מוכר המקבל את דמי המקח מידי הלוקח, ותמורת זאת נותן לו את החפץ; ויש שנותן מתנו אל רעהו, וגם באופן זה הרי יש תמורה כל שהיא לנתינה שהרי "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא הוי יהיב לי' מתנתא" (ראה גיטין נ, ב ועוד); ויש נתינה שהיא בתורת צדקה, והיינו שאינו מצפה לקבל מאומה מאת המקבל ונתינתו היא ללא תמורה כלל.

[בהבא לקמן, ראה של"ה שער הגדול כט, ב ואילך (שהביא מעבודת הקודש חלק העבודה בתחילתו), ובמאמר ד"ה "לא תהי' משכלה" תשי"ב – תורת מנחם ח"ד עמ' 324 ואילך]

ובהשפעת השי"ת אל ישראל עם קרובו, אף שלכאורה השפעה ונתינה זו באה מחמת ותמורת המצוות שעושים, מכל מקום מצינו בזה כמה אופנים בדברי חז"ל, שפעמים משמע שאין המצוות נוגעות אליו ית' כלל – "וכי מה איכפת לו להקב"ה מי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף, הוי לא ניתנו המצוות אלא לצורך בהם את הבריות" (בראשית רבה פמ"ד). ויש מקומות שמהם מובן, שהמצוות הן "צורך גבוה", שהשי"ת צריך אותן וחפץ בהם, וכמו שאמרו במדרש (איכה רבה פ"א לג) ש"בזמן שישראל עושים רצונו של הקב"ה מוסיפין כח בגבורה של מעלה".

וביאור הדבר הוא על פי מה שהובא בסה"ק יסוד גדול אשר כשברא השי"ת את עולמו, לא היו הנבראים הנחותים השפלים מסוגלים לקבל ולקלוט גילוי אורו ית', ובכדי שיאיר גם בהם אור הקדושה צמצם הבורא את עצמו כביכול, ועד שלאחר צמצומים רבים ולבוש אחר לבוש יכולים הנבראים לקבל ולקלוט בפנימיותם מקצת מגילוי אורו ית'.

וזהו החילוק בין מאמרי חז"ל, אם העבודה היא "צורך גבוה" או ש"מה איכפת לו להקב"ה", דלגבי הבורא ית"ש בעצמותו, הנה בודאי אין שום דבר החשוב בפניו, והכל כקליפת השום ובטלים ומבוטלים לפניו, והרי הם חשובים כלא היו כלל, ולגבי בחינה זו נאמר "מה איכפת לו". אך לגבי אור הקב"ה כפי שהלביש עצמו וצמצם אורו ית' בצמצום אחר צמצום, הנה העבודה היא "צורך גבוה", ונחשבת אצלו ית'.

השפעת השי"ת לישראל – בצדקה, או כמתנה ומכר

וכשם שיש חילוק בעבודת הנבראים אם היא נחשבת אצלו ית' אם לאו, כן הם הדברים גם בנוגע לאופן ההמשכה שממשיך השי"ת אל הנבראים, אם היא המשכה שבבחינת "מתנה" וכיוצא או "צדקה" בלא תמורה כלל, שהרי זה תלוי במקורה של ההשפעה אם מעצמותו ית' או מכפי שצמצם עצמו:

כאשר נשפע ליהודי שפע מאורו של הקב"ה כפי שנתלבש בצמצום אחר צמצום, ואשר שם יש לעבודת האדם חשיבות ומעלה, הנה שפע זה אינו בא בתורת חנם וצדקה, שהלא עבודתו נחשבת שם, וההשפעה המגיעת לו היא תמורת עבודתו.

אך אם מדובר על השפעה הבאה מאת הבורא ית"ש בעצמותו, הנה בודאי אין שום דבר החשוב בפניו, והכל בטלים ומבוטלים לפניו, והרי הם חשובים כלא היו כלל. ואם עושה היהודי מצוה או עובד השי"ת בלבד ומוחו, ונמשך לו איזה שפע מעצמות הבורא ית"ש, הנה אין השפעה זו תמורת עבודתו, שהרי אינה נחשבת כלל לגביו ית', אלא ההשפעה היא בתורת "צדקה", כאדם הנותן בלא שקיבל תמורה וטובת הנאה כלל.

ונמצא שההשפעה מאור הקדושה כפי שבאה אחרי הצמצום היא תמורת עבודת בני ישראל, וההשפעה מעצמותו ית' היא בתורת צדקה ואינה נחשבת תמורה אל העבודה. והוא מה שאומרים בסליחות "לך ה' הצדקה", שכאשר ההמשכה היא ממהותו ועצמותו

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

תשובה לכל

חרטה על העבר וקבלה על העתיד, הטבת העבר ושיבה למקור; התשובה אפשרית אצל כל יהודי ובכל מצב, אין להתפעל מקשיים

וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ

(נצבים ל, ב)

השיבה אל המקור

שני סוגים כלליים בעבודת השם: עבודת הצדיק – שעיקר עסקו הוא בעניינים חדשים והישגים חדשים; ועבודת בעל התשובה – העוסק בעיקר בתיקון והטבת העבר.

גם במובן הנעלה יותר של תשובה – השיבה אל המקור – הנה הפירוש הוא שלפני כן ה' קרוב למקור ונתרחק ממנו. כיון שהנשמה, קודם שירדה למטה להחיות את הגוף, היתה רוחניות טהורה, ויש לראות שהנשמה תהי' רוחנית גם כאשר היא יורדת לגוף, ויתירה מזו – עלי' לפעול על הגוף והנפש הבהמית שגם הם יהיו רוחניים.

(תרגום מאגרות קודש חכ"ו עמ' קיד-קמ"ו)

...במה שכותב אודות דרך תשובה, הנה לכל לראש עלי להקדים נקודה בענין התשובה מתורת החסידות, שאחד מהיסודות שלה, הוא ענין השמחה ובטחון גמור ומוחלטי בכורא העולם ומנהיגו,

שענין התשובה אינו דוקא על עון, כי אם, וזוהי הנקודה התיכונה בכל סוגי תשובה, השיבה למקור ולראשית הכל אל האלקים אשר בראנו, ע"י אורח חיים מתאים להוראת תורתנו תורת חיים, וזהו צד השווה בכל אופני תשובה מהקל שבקלים ועד הצדיק שבצדיקים, אשר על כולם יש חיוב התשובה.

ית', הנה ל"צדקה" תיחשב, כי אין העבודה נחשבת לכלום לגביו.

"לך ה' הצדקה" – על ידי "ולנו בושת הפנים"

ומעתה יש לבאר הכיצד יבוא האדם למדריגה זו שיומשך לו שפע מאת הבורא ית"ש עצמו שלא על ידי צמצומים והתלבשות, השפעה שבבחינת "צדקה", שעבודה זו נרמזת בהמשך הכתוב "ולנו בושת הפנים":

הדרך אשר בה יכול האדם לקבל השפעה מעצמות הבורא, היא כאשר ירגיש היטב כיצד "לנו בושת הפנים", שצריך האדם להגיע להכרה והרגשה מוחשית אשר באמת כלפי הבורא ית"ש הוא אינו תופס מקום כלל, ומאומה אינו יכול להיחשב אצלו.

וכאשר מגיע למצב שמרגיש שאינו תופס מקום כלל, ואין לו שום מציאות אלא בטל הוא ומבוטל בפני ארון הכל, אזי נעשה הוא ל"כלי" ראוי שתימשך בו ההשפעה שבתורת "צדקה" מעצמות הבורא ית"ש.

והוא מה שאמר הנביא (ישעי' נז, טו) "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", שמי הוא זה אשר בו שוכן ובו מתגלה "מרום וקדוש", הרי זה אותו שנמצא בהרגשה של "דכא ושפל רוח", שמשפיל עצמו ובטל לגמרי אל יוצר הכל.

"אתם ניצבים" – לאחדים כאחד

ועבודת הביטול אל הבורא נתבארה בריש פרשת ניצבים שלעולם נקראת קודם ראש השנה:

"אתם ניצבים היום" – קאי על יום ראש השנה, ובבין בני ישראל הניצבים לפני הש"ת ביום הדין פירש הכתוב עשר מדרגות, מתחיל ב"ראשיכם שבטיכם", ועד "חוטב עצים ושואב מימין", וכל אותן עשר המדרגות וסוגים שבישראל, הרי הם עומדים באופן של "כולכם", באחדות ובהשוואה.

ובכדי שיוכל יהודי שהוא "ראשיכם שבטיכם" לעמוד בהשוואה אמיתית עם חוטב העצים ושואב המים, הרי צריך לזה עבודה ויגיעה, שיבטל עצמו וישבור הרגשת מציאותו העצמית עד כדי כך שירגיש עצמו בהשוואה אמיתית אל חוטב עצים נחות ושפל.

ועבודה זו היא הכנה אל יום ראש השנה, אשר בו מבקש האדם השפעה גשמית והשפעה רוחנית, שכאשר מעמיד עצמו במצב של ביטול מוחלט אל הבורא, וממילא מתאחד עם כל יהודי באשר הוא, הרי נעשה כלי להמשכה מעצמות הבורא ית"ש, ואזי נשפעות עליו כל ההשפעות בגשם וברוח במרחב ובהפלגה – "לך ה' הצדקה".

לרמז באיזה אופן חמור עשאו הוא), שפיר יצא עצם החיוב של וידוי.

ומ"מ שלימות הוידוי לכתחילה הוא דוקא כשמזכיר "אנא השם חטאתי עויתי פשעתי כו' והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה" (ובסהמ"צ מ"ע עג נקט בנוסח וידוי השלם גם להוסיף

פנינים

דרוש ואגדה

הרב שמקבלים הרשעים.

ענין זה מרמז רש"י ב"הנחת ידי על גורל הטוב לומר לו את זה קח לך", כי אין כאן שני "חלקים", אלא דרך אחד בלבד, דרך הקדושה. והאדם אינו "בורר" דרך אלא "לוקח" את הדרך הנכונה. וגם, כאן אין הבחירה על פי השכל, אלא היא בחירת הנשמה, שבחרת בצד הקדושה באופן שלמעלה מן השכל. ולכן נקרא "גורל הטוב", מאחר ש"גורל" הוא ענין שלמעלה מן השכל (ראה אגה"ק סו"ס ז).

(נצי"ב לקוטי שיהות חיים עמ' 278 ואילך)

"יבחר לנו" ו"ובחרת בחיים"

החיים והמות נתתי גו' ובחרת בחיים

(ל, יט)

פרשת נצבים "קורין לעולם קודם ר"ה" (לקו"ר ריש פרשתנו), ומכיון ש"הכל הולך אחר החתום" (ברכות יב, א), הרי מובן שבסיום פ' נצבים מרומז הקשר בינה לראש השנה:

ראש השנה הוא הזמן שבו מעוררים את בחירת הקב"ה בעם ישראל, כמו שאומרים ומבקשים לפני תקיעת שופר "יבחר לנו את נחלתנו". והנה, הדרך בו מעוררים את בחירת הקב"ה בעם ישראל הוא ע"י בחירת ישראל בהקב"ה, וענין זה מבואר בסוף פרשתנו במה שכתוב "ובחרת בחיים" – בחירת ישראל בהקב"ה.

וכמו שבחירת ישראל בהקב"ה היא גם מצד החשבון שדרך התורה והמצוות הוא דרך הכי טוב, וגם בחירה מצד הנשמה ולמעלה מהטעם ודעת, ובאופן שאין שום דרך אחרת, הנה כן הוא גם בבחירת הקב"ה בעם ישראל, שבגלוי היא באופן ש"והייתם לי סגולה מכל העמים", דישנם עמים אחרים, אך "הם בעיני ולפני לכלום", ו"חבתכם נכרת" (יתרו יט, ה). רש"י (סו, א), אך שורש בחירה זו היא מצד זה שבחר הקב"ה בבחירה שלמעלה מהטעם ודעת בעם ישראל באופן ש"להחליפם באומה אחרת איני יכול" (פתיחתא דרות רבה ג. ועוד), וישנם רק "ישראל ומלכא בלחודוהי" (ראה זח"ג לב, א), ואין מקום כלל ח"ו לעם אחר.

(נצי"ב לקוטי שיהות חיים עמ' 281 ואילך)

בין "חלק היפה" ל"גורל הטוב"

החיים והמות נתתי גו' ובחרת בחיים

אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך. . אתה תומך גורל, הנחת ידי על גורל הטוב לומר לו את זה קח לך (ל, יט. רש"י)

יש לדייק בלשון רש"י, שפותח ב"מעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך" ומסיים ב"הנחת ידי על גורל הטוב. . את זה קח לך", דמדוע פתח בלשון "ברור" ו"חלק" ומסיים בלשון "קח" ו"גורל"?

ויש לבאר, שבוה מרמז לשני האופנים שבשכילים בוחר האדם בצד הטוב:

מבואר בספרי חסידות (ראה בארוכה קונטרס ומעין מאחר ח' ואילך, ובכ"מ) שכאשר אדם מתנהג בדרך לא טוב, הנה "דרך רשעים צלחה", והשפע שנשפע לו אז הוא בריבוי גדול, ויותר מן השפע שמגיע לצד הקדושה. ומה שאעפ"כ בוחרים ישראל בדרך ה"חיים" ובצד הקדושה הוא מצד שני ביאורים:

א. ריבוי השפע לרשעים הוא רק לפי שעה, ובסוף השפעתם נפסקת. ולאידך, ההשפעה לצדיקים תהי' בריבוי עצום, ועוד יותר מהשפע הרב שניתנת לפי שעה לרשעים. ולכן שווה לוותר על ההשפעה בריבוי כי סוף סוף הבוחרים בקדושה יקבלו יותר.

ענין זה מרמז רש"י ב"מעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך", כי הבחירה היא עם חשבון שע"פ טעם ודעת, והאדם שוקל בדעתו את שני הדרכים שיכול להנהיג בהם חייו, שבכל אחד מהם מעלה על השני, ומחשב הוא באיזה יבחר. ומה שלפועל בוחר בצד הקדושה הוא כי שווה היא לו יותר. ונמצא, שיש כאן שני "חלקים" שווים, והאדם "בורר" לעצמו איזה הוא חלק "יפה" יותר.

ב. השפע שניתן לקדושה מגיע מפנימיות רצונו של הקב"ה, משא"כ השפע שניתן לרשעים הוא "כמאן דשדי בתר כתפוי" (תניא פכ"ב) שאינה ניתנת ברצון כביכול. ועל כן בוחר האדם בצד הקדושה, כי חביב לו יותר השפע המועט שניתן ברצון, מהשפע

חפשי, וא"כ כשם שמצות תשובה היא דוקא מחיים, גם כפרה שבגדר שלימות מצות תשובה היא דוקא כפרה מחיים. וזהו שרצה ראב"ע לחדש, דגדר "חילוקי כפרה" הוא דוקא כפרה כסניף ושלימות לקיום מצות תשובה, ולכן רק כפרה המתקיימת בחיים היתה בכלל, משא"כ רמב"ח מיירי בכפרה כענין בפ"ע ולא כשלימות התשובה, ולכן מנה חלול השם בכלל כפרה אף שכפרתו לאחר מיתה. ועיי"ע נפקותא לדינא שאפ"ל ביניהם, בלקו"ש ח"ז אחרי ג הערות 64, 94.

ומעתה יש לומר דהוא הדין בענין הוידוי שיש בו ב' הגדרים הנ"ל, עצם המצוה ושלימות המצוה (שהרי הוידוי הוא הוא התשובה, כי ענין וגדר הוידוי הוא שמוציא תשובתו בפיו, עיי' לקו"ש חלק לח נשא בארוכה), דגוף החיוב הוא מה שנוגע לקבלה על לעתיד לקיים דיני התורה, פי' דזה שמודה ומתוודה שמה שעשה הוא חטא הוא כמו הקדמה וסניף לזה שמחליט עתה שלא לעשות עבירה, דכיון שמכיר עתה שהמעשה שעשה הוא דבר שאסור על פי התורה לכך גומר בלבו שלא לעשותו בעתיד. אבל אין העיקר כאן בעצם מה שמתחרט על החומרה הגדולה בזה שהוא עשה העבירה ההיא, רק עצם הידיעה וההכרה שמודה דמעשה ההוא הוא איסור תורה, ולזה אף האומר "חטאתי" בלבד ולא פירש שעשה מתוך מרידה וזדון, רק מזכיר עצם מעשה האיסור שעשה (ד"חטאתי" היינו אפי' בשגגה, כלומר שבאמירה זו רק מכריז על המעשה ההוא שהוא מעשה איסור, בלי

לתשובתו להחשיבו "עושה מעשה עמך". חזינן דאף מי שאין עונו מתכפר ונמחל כלל, ונשאר הפגם והקלקול בעולם, מ"מ יצא ידי תשובה והוי "עושה מעשה עמך". וביאור הדבר הוא דמצינו מתבאר מל' הפוסקים דעיקר גדר מצות תשובה אינו תענית וכפרה וכו', אלא עצם ההחלטה שלא לחטוא עוד, עיי' ל' הרמב"ם להלן פ"ב ה"ב ואגרת התשובה לאדמו"ר הזקן פ"א, והיינו דהעיקר הוא הקבלה על להבא ולא החרטה והכפרה על העבר.

אבל מאידך גם חרטה וכפרה על העבר עד שימחלו מן השמים ה"ה בכלל שלימות קיום התשובה עצמה, אלא שאינה מעצם גדר החיוב ממש ולכך אינה מעכבת (עיי' מנ"ח מצוה שסד ועוד), ולכך אף באיסורי תורה שאינן מתכפרים לעולם כמוליד ממזר דלעיל, עצם חיוב תשובה שייך ב' כשמקבל על עצמו ע"י להבא לא לעשות איסור, כי חיוב תשובה עצמו הוא רק החיוב ע"י האדם לעשות מעשה תשובה אבל אי"ז מכלל החיוב שיתקיים המבוקש והתכלית שבמעשה התשובה שיימחל לו מן השמים, אלא שסו"ס כיון שזהו המבוקש והתכלית מתוכן המצוה שעושה – הרי מחילה וכפרה זו גורמים לידי שלימותה של גוף מצות התשובה (ולכן מנו הפוסקים ביחד עם התשובה דרכים ומעשים שונים הגורמים מחילה וכפרה, ראה שערי תשובה לר"י, חובות הלבבות, אגרת התשובה לרבינו הזקן ועוד).

והנה פשוט שקיום מצוה שייך דוקא מחיים, וכאז דאמרו בשבת ל"ע במתים

אלו ש"האדם יתכפר בהם בחייו", ולכן אין חילול השם במנין כיון שהוא דבר ש"לא יכופר עד ימותו" (ולדידי' צ"ל דזה שבמ"ע די בתשובה לבדה הוי שפיר חלוקה וסוג בפ"ע, ובפרט את"ל דלא הרי תשובה על מ"ע כהרי תשובה על מל"ת וחמורות, ועוד י"ל ואכ"מ). ולפ"ז דברי ראב"ע הם חידוש מהותי, דגדר כפרה הוא דוקא מחיים. ותי' זה עולה יפה יותר בל' הש"ס, דתחילה מנה ראב"ע הג' של מנינו, ואח"כ הוסיף בל' "אב"י מי שיש חילול ה' בידו" את זה שאינו מן המנין, משא"כ להמהרש"א הל' צ"ע. ומה שלכאור' מ"ע אינה "חלוקה" מאחר שאין בה דבר עם התשובה, אפ"ל דסו"ס זה גופא היחודיות כסוג ו"חלוקה" בפ"ע – שאי"צ עוד מלבד התשובה, וגם י"ל דלא הרי תשובה על מ"ע כהרי תשובה על מל"ת, חמורות וכו'.

ועוד י"ל ואכ"מ.

ועדיין צלה"ב בתי' העקידה גופא דהך סברא, למה כפרה דלאחר מיתה לא ייקרא שמה כפרה מאחר שסו"ס מתכפר העוון ואינו נענש לעוה"ב (עיי' אגרת התשובה רפ"ב), וגם עדיין צריך להגדיר יותר הפלוגתא בין רמב"ח לראב"ע אי חשיב כפרה.

והנה אי' ביבמות כב: גבי ממזר המחוייב בקללת אביו, דמקשי דבאיסור זה כתיב "ונשיא בעמך לא תאור", והאי אב (שבא על ערוה והוליד ממזר) לאו בגדר "עושה מעשה עמך", ומשני דהיינו בשעשה תשובה, ואף שהמוליד ממזר לאו בר תשובה הוא לענין תיקון חטאו, "מעוות לא יוכל לתקון", מ"מ די

והנראה בזה בהקדים דאי' ביומא פו ע"א, שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזרי' ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהי' ר' ישמעאל דורש, אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד, עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו כו', עבר על ל"ת ועשה תשובה תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר כו', עבר על כריתות ומיתות ביי"ד ועשה תשובה תשובה תולה ויוהכ"פ תולין ויסורין ממרקין כו', אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביוהכ"פ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת כו'. ע"כ. והק' המפרשים מהו שהשיב ראב"ע לרמב"ח דלא ארבעה הן אלא שלשה, הא אף הוא מנה ארבעה חלוקי כפרה – עשה, לא תעשה, כריתות ומיתות ביי"ד וחילול השם.

והמהרש"א כ' דלראב"ע ג' הם כי התשובה ה"ה "עם כל אחד ואחד", וא"כ מצוות עשה אינם חלוקה בפ"ע כיון שאין להם כפרה אחרת ומיוחדת שאינה בשאר החלוקות. ולתי' לכאורה קשה דראב"ע לא חידש דבר מהותי באמרו דלא ד' הן אלא ג', ונראה כמחלוקת סתמית איך נכון להגדיר המנין (שהרי גם רמב"ח ודאי סבר בשיטה אחת עמו דעל מ"ע די בתשובה), ויותר מסתבר דמחלוקת מהותית יש כאן (והרי אי"ז רק שאלה ותשובה אלא היא פלוגתא תנאי, כי בתוספתא שם אכן נקלט כמנין רמב"ח בשאלתו).

ובס' עקידה בפרשתנו ש' סג ד"ה ועתה ראה כתב דג' הן כיון שחלוקה האחרונה אינה מן המנין, דבחלוקי כפרה נמנים רק

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בגדר מצות תשובה וידי

יקשה במ"ש הפוסקים דדי באמירת חטאתי לוידי אף שבש"ס משמע דהוא וידי רק על שגגות ולא על זדונות ומרדים / יסיק ע"פ הש"ס במק"א ב' גדרים בתשובה ובידי

חטאים עונות ופשעים. ומסיק בשמעתין דהלכתא כרבנן.

והנה הרמב"ם בריש הל' תשובה כ' "כיצד מתודין, אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של וידוי". אבל להלך גבי חיוב וידוי על כל אחד ביוהכ"פ כ' (פ"ב ה"ח) "הוידי שנהגו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר הוידי", דמשמע דבאמירת "חטאתי" סגי ומתכפרים כל עבירותיו, גם זדונות ומרדים (אבל עיי' לח"מ. מיהו עיי' ל' הטור ורמ"א ובפרט שו"ע רבינו הזקן סי' תרז דמפורש כנ"ל), והוא פלא, דהא קיי"ל כרבנן דסברי דרך המתודה על החמור יותר מתכפר לו הקל ולא להיפך, ואיך יהי' די באמירת חטאתי לבד המתאמת על שגגות דקיל.

איתא ביומא לו: לענין וידוי תשובה, ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי, וכן בשעיר המשתלח הוא אומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם. . . דברי ר' מאיר, וחכ"א עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, פשעים אלו המרדים (העושה להכעיס, רש"י) וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי. . . לכל חטאתם אלו השגגות וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה, ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות (בתמי'), אם על הזדונות ימחלו לו שוב אין צריך לבקש על השגגות, רש"י), אלא כך הי' מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי וכו'. ע"כ. פי' דנחלקו בסדר הוידי, דלר"מ מזכיר תחילה עונות ואח"כ פשעים ואח"כ חטאים, כסדר שנזכרו בכתוב, ולרבנן מזכירים בסדר